GESCHIEDENIS VAN DE
NEDERLANDSCHE BOVENWINDSCHE
EILANDEN IN DE 18DE EEUW

DOOR

PROF. DR. L. KNAPPERT

HOOFDSTUK II (*Vervolg*)

§ 16. Het eiland St. Kruis, recht ten Westen van Saba, in 1643 door ons bezet, 1646 Engelsch, 1650 Spaansch, in datzelfde jaar Fransch, in 1651 verkocht aan de Maltheser ridders, zooals wij zagen, 1665 weder Fransch, in 1695 verlaten en door de wegtrekende Franschen verwoest, lag sinds onbeheerd. In 1700 zag Labat het eiland als een wildernis. Niets natuurlijker dan dat die van St. Eustatius het wilden gaan bewonen en in cultuur brengen. Reeds 12 October 1717 hadden zij zich met het verzoek daartoe tot H.H. Mog. gewend, maar zelfs geen antwoord bekomen, „'t geen seer smertelijk (was) voor supplianten”. Thans herhaalden zij hun verzoek. Het was, betoogden zij, een oord aan beloften rijk. Gingen zij er heen, anderen zouden stellig volgen b.v. wel de helft van de menschen van St. Thomas, het zou den ganschen handel naar zich toetrekken en het heette, dat daarom ook de Engelschen er reeds het oog op geslagen hadden. Men mocht ook niet vergeten, dat St. Eustatius en Saba ten eenen male onbekwaam waren om de wassende bevolking te onderhouden, in het kort H.H. Mog. werden gesmeekt hen met de commissie tot landverhuizing te begunstigen. Zoo diep zat het besef hunner afhankelijkheid er in, dat zij er niet aan dachten op eigen gelegenheid te handelen. Ook Jan de Windt, vice-commandeur van St. Maarten, over wien later, had bij geruchte vernomen, dat St. Kruis aan de Engelschen zou komen. Hij ook zou dat betreuren, om de schade voor onzen handel en omdat het zulk een heerlijk land was, dat in korte jaren een van de principaalste eilanden in de gansche West-Indiën worden kon ¹⁾. Maar de Heeren in Amsterdam vonden het weder

¹⁾ Copie request d.d. St. Eustatius 11 Jan, 1720, port. no. 1 fol. 377^r—380^v. Jan de Windt aan X d.d. St. Maarten 24 Mei 1720, *aldaar* fol. 391^v.

niet de moeite waard de zaak aan te pakken en in 1733 kwam het eiland aan de Denen, die het tot grooten bloei brachten ¹⁾).

§ 17. Jammer, deze kortzichtigheid. Want de armoede was groot op St. Eustatius, de meesten hadden geen geld om schoenen te koopen ²⁾. Zóó zag hen de nieuwe commandeur Jac. Stalpert, die 16 November 1719 ter reede gekomen en den volgenden dag door de burgerij ingehaald was. Hij oordeelde hen zóó arm, dat, als zij ook nog hun hoofdgeld moesten betalen, zij ook zonder verlof van het eiland zouden moeten vluchten. En wat kon hij doen? Hij kon zelfs den sluikhandel der enterloopers niet beletten, die geregeld in de baai van Tumble Down Dick en in de Jenkinsbaai ankerden, maar die hij bij gebrek aan militairen niet kon weren, evenmin als hij om diezelfde reden Durepaire van St. Maarten weg kon krijgen, die daar toch noodig vandaan moest. Bovendien woonde de man op Franschen grond onder de commissie van den generaal van Martinique ³⁾. Intusschen deed Stalpert ook zonder soldaten zijn plicht. Den 28sten Februari 1729 ging hij met twee raadsleden en den secretaris naar Saba, waar het door armoede en droogte ook roerig was en de menschen hen met houwens te lijf wilden. Stalpert stelde daar een nieuwen vice-commandeur aan, Charles Simonsz en verdere officieren ⁴⁾. Nog erger verging het hem 16 Maart op St. Maarten. Toen zij dat eiland naderden, maakte een kaper van Martinique jacht op hen en trachtte hen naar het Fransche gebied te drijven, maar zij kwamen gelukkig met de jol aan land. Daar vonden zij alles in wanorde, Durepaire, op Fransch gebied, wilde zijne opwachting niet komen maken; Joh. Meyer de fiskaal was van St. Eustatius overgekomen en woonde nu met Durepaire en Mart. Meyers dicht bij de Fransche grens. Stalpert heeft toen Jan de Windt als vice-commandeur tegenover Durepaire aangesteld. Deze Jan de Windt, Middelburger van geboorte, uit den gereformeerden tak van dit (in den doops-

¹⁾ W. Westergaard, *The Danish West Indies under Company rule*, New York 1917, ch. X, The acquisition of St. Croix.

²⁾ Vergel. Joh. Picardt, *De Prediger*, Zwolle 1650 blz. 89: de predikanten zijn zóó arm, dat zij „qualijc schoe (hebben) om naer broodt te gaan...”. In het jaar 1718 kwamen er van Anguilla, Tortola en de Krabbeneilanden, waar de grond was uitgeput, sommigen naar St. Eustatius, waar de grond bijna te geef was, Pitman, *a.w.* pag. 106.

³⁾ Jac. Stalpert aan X 19 Jan. 1720 port. no. 1 fol. 365^r—367^v 27 Febr. 1720, *aldaar* fol. 381, 382. Jan de Windt aan X d.d. St. Maarten 17 Mei 1720 *aldaar* fol. 389, 390.

⁴⁾ Ch. Simonsz. was getrouwd met Helena Hassell, hun zoon Thomas werd op Saba geboren 28 Maart 1723, Abraham 11 Sept. 1724. Jac. Simonsz. kapitein der burgerij was getrouwd met Elisabeth Leverock, hun dochter Johanna werd op Saba geboren 19 Mei 1723. Ook was er reeds een Charles Simonsz. jun., getrouwd met Martha Windfeld, hun zoon Charles werd op Saba geboren 19 Nov. 1724. *Doopboek* van St. Eustatius, R.A. no. 247.

gezinden tak) beroemde geslacht van medici, was als schoolmeester uitgekomen, maar van zijn schip gedrost en op St. Eustatius beneden zijn stand getrouwd. Men zou met den man heel wat te stellen krijgen. Middelerwijl veroorzaakten hitte en droogte vehemente koorts en het drinkwater moest men van St. Christoffel halen ¹⁾. Nadat Bewindhebbers Stalperts bericht ontvangen hadden, konden zij wel niet anders doen dan hem gelasten Durepaire en Joh. Meyer in te dagen, tegen hen te procederen en sententie te vellen. Maar hun lastgeving zou hem niet meer bereiken ²⁾.

§ 18. Want na kortstondige regeering was Jac. Stalpert 3 November 1720 overleden. Zijn dood gaf aanleiding tot ongeregelde heden. Zoowel Jan Stalpert, broeder van den overleden commandeur, als Johan Heyliger de kapitein der burgerij, Johan Lindesay de secretaris en nota bene Jan de Windt, die van St. Maarten naar St. Eustatius gekomen was, dongen naar het opengevallen ambt ³⁾. Den 8sten November liet Heyliger bij proclamatie bekend maken, dat hij tot nader orde van hunne Heeren en Meesters commandeur was. Maar de anderen weigerden zijn gezag te erkennen en vooral Jan de Windt was lastig en bracht op nieuwjaarsdag 1721, zwaar beschooten en met een geladen pistool dreigend als een desperaat mensch, de gansche kolonie in opschudding. Aan het strand recht tegenover de reede lag een vervallen waterfordje, eigendom der Compagnie, waarin wijlen de commandeur hem verlof had gegeven een huis te bouwen, ofschoon de Comp. er een goed pakhuis aan zou gehad hebben — het zou de oorzaak van veel twist worden ⁴⁾. Eéne moeielijkheid intusschen vond in deze dagen haar oplossing: Durepaire vroeg zijn ontslag. Hij betoogde, dat hij door den dood zijner vrouw de vrije beschikking over zijn persoon gekregen had en dat zijn geweten en zijn godsdienst hem nu verboden langer onder de Franschen te wonen. Hij was van plan zich in Den Haag („alahee”!) te vestigen en hoopte, dat de Heeren hem die 1000 stukken van achten zouden kwijtschelden, overmits hij niets bezat dan tien slaven en wat gereedschappen ⁵⁾.

¹⁾ Jac. Stalpert aan X 11 Juni 1720, port. no. 1 fol. 383^r—386^r. Instructie voor Jan de Windt d.d. 12 Maart 1720, port. no. 2, 555, 556. Lindesay aan X 8 Nov. 1720 *aldaar* fol. 521^r.

²⁾ *Brieven naar America*, 108 W. I. C. 71 d.d. 20 Nov. 1720.

³⁾ Jan Stalpert aan X 6 Nov. 1720, Jan de Windt zelfden datum. Joh. Lindesay 8 Nov. 1720, port. no. 2 fol. 520^r—521^v. (vergel. zijn brief van 26 Sept. port. no. 1 fol. 393^v). *Proclamatie* van 8 Nov. 1720 port. no. 2 fol. 522^v.

⁴⁾ Joh. Lindesay aan X 18 Dec. 1720 en 18 Jan. 1721, port. no. 2 fol. 523, 525^r—526^r. Joh. Heyliger aan X 2 April 1721 port. no. 2 fol. 527, 528^r—530^v.

⁵⁾ Durepaire aan X 4 Maart 1721 port. no. 2 fol. 533, 534. Hij zegt „dustansille” wat wel d’ustensiles zijn zal.

§ 19. De nieuwbenoemde commandeur Jacob Stevens zou geen gemakkelijke taak hebben, ook hierom niet, omdat de Heeren in hun gewone onwetendheid Jan Stalpert vice-commandeur hadden gemaakt ¹⁾. Vrijdag 7 November 1721 klokke vier kwam hij ter reede. Jan Stalpert had juist een gastmaal aangericht, waaraan ook de raadsleden aanzaten, van wie twee, Joh. Markoe en Lukas Groebe, zich aan boord lieten roeien, schoon „in drank bezet”. De commandeur ging nog niet aan wal, maar zat met drie voorname kooplieden van St. Christoffel, die hem in hun bark het geleide gegeven hadden, aan dek in den schoonen nacht „in zoete ceremonie en discours”. Helaas kwam Jan Stalpert in een klein kanoetje ook aan boord, zeer dronken, al donderend en bliksemend nog vóór hij voet op ’t schip had, daarna met vloeken en zweren tegen Lindesay en andere burgers, totdat, toen hij ook den kapitein te lijf wilde gaan, men hem ving, in een deken wikkelde en zoo naar land liet roeien.

Den volgenden dag, in het fort aangekomen, liet de commandeur ook aan Stalpert zijne instructie voorlezen en verzocht hem daarop den eed af te leggen. Doch in plaats van twee vingers stak de kerel zijn duim op. Toen Stevens: „Mijnheer, ik moet UE. duim niet hebben maar UE. twee voorste vingers”. Ware hij niet gebonden geweest aan de bevelen der Heeren (die bevelen zonder te kennen!), hij zou Stalpert niet als vice-commandeur bevestigd hebben. Ook bovendien kreeg hij den indruk dat, zoo hij nog een maand ware weggebleven, hij, door het leven en bedrijf van Stalpert, Heyliger en De Windt, het eiland in een bloedbad zou gevonden hebben ²⁾.

§ 20. Hij had strenge orders meegekregen, niet zoo zeer, als men mocht gewenscht hebben, om de orde te herstellen en den vrede te bevorderen, dan wel, nademaal de Heeren vooral hunne handelsbelangen indachtig waren, om den verboden, particulieren slavenhandel tegen te gaan. Zij hadden vóór twee jaren aan Jac. Stalpert een compagnieschip met slaven gezonden, deden dat thans weer, maar bevalen dan ook, dat Stevens alle lorredraaiers zou weren. „Indien UEd. de orders in dezen vervat niet exactelijk nakomt, wij daarover UEd. onze hoogste indignatie betoonen en UEd. aanstonds sullen thuys roepen”. Natuurlijk verboden zij ook het sluipswijze inladen van alle particuliere goederen op de

¹⁾ De commissie van Stevens, Jan Stalpert en Joh. Lindesay als secretaris is van 11 April 1721, *Instructieboek* 1721—1756, 573 W I. C. 771.

²⁾ Jac. Stevens aan X 28 Nov. 1721, port. no. 2 fol. 535—537r.

retourschepen ¹⁾. Aldus aangepord, tastte hij de overtreders aan. Onder overlegging van een aantal bewijsstukken beschuldigde hij Stalpert, Heyliger en De Windt aan de Comp. zwaar nadeel te hebben toegebracht. Heyliger, eerst straatarm, had zich zóo rijk gestolen, dat hij huizen kon bouwen, hij had zijn waagboek niet gehouden en de waaggelden in zijn zak gestoken ²⁾. De commandeur riep ook Jan de Windt voor den Raad, maar deze koos wondelijkerwijze voor hem partij ³⁾. Toch had ook hij op St. Maarten en later op St. Eustatius de Comp. brutaal bestolen, waarom Stevens hem thans beval met het schip Beekenstein naar patria te gaan, om daar verantwoording te doen, maar 27 April liep hij weg en niemand wist aanvankelijk, waar hij was ⁴⁾. Nog vier dagen vroeger had de man zich bij Bewindhebbers beklagd, dat de commandeur hem om schelmerij had afgezet, terwijl er toch in zijne rekening maar drie schellingen en drie stuivers onverantwoord waren! Maar hij begreep het wel: het „hoogmerk” was, om hem installig te maken en hij vindt dat men onordentelijk met hem „andelt” ⁵⁾. Zelfs had hij een getuigschrift van enkele burgers van St. Eustatius weten los te krijgen, waarin zij verklaarden, dat hij zich op het eiland altijd eerlijk en „siviel” had gedragen ⁶⁾.

Al spoedig bleek, dat hij naar St. Christoffel was gevlucht, waarop Stevens aan den Engelschen gouverneur John Hart zijne uitlevering vroeg, die echter in een beleefd briefje antwoordde, dat hij dit niet kon doen, vermits De Windt naar St. Thomas ontkomen was ⁷⁾. Stevens moest zich dus vergenoegen met het zenden van 34 stukken en bescheiden rakende de persoon van Jan de Windt wegens zijne administratie op St. Maarten ⁸⁾. Mart. Meyers vice commandeur van St. Maarten, getuigde, dat De Windt zich ook het kerkegeld placht toe te eigenen en er zich niet om be-

¹⁾ Brief van Kamer Amsterdam aan Stevens 29 Nov. 1721, 340 W. I. C. 473. Jac. Stevens aan Kamer 30 Mei 1722, port. no. 3 fol. 5v. Dien dag ging de Elisabeth schipper Juriaan Scholten naar Amsterdam met suiker en katoen voor 9109-1-5 pesos, *aldaar* fol. 8, 9r.

²⁾ Port. no. 2 fol. 537v, 538v, 539. De bijlagen fol. 541—564.

³⁾ Jac. Stevens aan X 4 Mei 1722, port. no. 1 fol. 405r, vervolg op den brief van 28 Nov. 1721.

⁴⁾ Jac. Stevens aan Kamer Zeeland 4 Mei 1722, port. no. 2 fol. 570v, 572v.

⁵⁾ Zijn klaagbrief d.d. 23 April 1722, port. no. 2 fol. 576r, 577v. Over het Zeeuwsche taaleigen *boven* I § 14. Installig maken = bekladden, *Woordenboek* VI 1979 sub. II.

⁶⁾ *Getuigschrift* d.d. 18 April 1722, port. no. 2 fol. 588r.

⁷⁾ Jac. Stevens aan X 26 Mei 1722, port. no. 1 fol. 476 en no. 3 fol. 1, 2. Copie brief van gouverneur J. Hart aan Stevens d.d. St. Christoffel 1 Mei 1722, port. no. 1 fol. 482, no. 3 fol. 3: „... thank you for the opportunity you have given me of holding a friendly correspondence with you. I am sorry to tell you that the man made his escape in a French sloop to St. Thomas, where I am informed he now remains”.

⁸⁾ Port. no. 2 fol. 595r—654v. Ook port. no. 1 na den brief van 4 Mei *boven* blz. 200 n. 4.

kommerde dat de kerk daardoor „om verre lag” ¹⁾. Het genoemde waterfordje, waarin hij had getimmerd, kwam thans weer aan de Comp. en de commandeur kon het aanstonds gebruiken, om er de zieke slaven van 't schip Leusden kapitein Pieter Ras in onder te brengen ²⁾.

Wat Jan de Windt aangaat, hij vluchtte weder van St. Thomas en landde 28 Mei op Saba. En ook daar ruide hij de menschen op, wat hem licht viel, nademaal door de langdurige oorlogen alles daar in 't wilde gewassen was. De vice-commandeur van Saba, Charles Simonsz, had wel de burgers opgeroepen om den man te pakken, maar zij weigerden dat stellig, omdat hij hen zeker dooden zou. Hij was gewapend met pistolen en degen en, waar hij zich te slapen legde, hield hij zijn geweer in klarigheid. De eilanders vonden, dat commandeur Stevens dan maar soldaten moest zenden, maar dat kon hij niet, omdat zij er niet waren. Dus dacht hij er over, om de van Saba komende lieden op St. Eustatius als gijzelaars vast te houden tot De Windt gepakt was ³⁾.

§ 21. Onder die stukken bevindt zich ook eene bevolkingslijst van St. Eustatius met een totaal van 1204 zielen, onder wie wij thans voor het eerst ook de „Joodsche natie” aantreffen en wel met 6 m., 4 vr., 5 z., 6 d. benevens hunne slaven 3, 7, 4 en 2. Hun aantal is sinds toegenomen en wij zullen later hunne gemeente leeren kennen. Voorts komen er op deze lijst ook „vrijluiden” voor, 5 m., 3 vr., 9 z., 9 d. met slaven 1 en 1 ⁴⁾. De Compagnie bezat in dezen tijd op St. Eustatius de volgende plantages. Eene achter den grooten berg aan de O.Z.O.-zijde des eilands; een tweede, zijnde de kostplantage (voor de slaven) op de zijde van dien berg ten N.O.; een derde liggende aan de N.-zijde van het eiland; een vierde eindelijk, weiland, bij het dorp en de forteresse, maar alle verwaarloosd ⁵⁾. Men moet wel vreezen, dat de commandeurs hun eigen plantages beter verzorgden dan die der Heeren en dat zal wel de reden zijn dat dezen ze op den duur van de hand deden. In 1775 was alleen nog de derde der genoemde hun eigendom ⁶⁾.

§ 22. Men herinnert zich, dat in Maart 1717 de heer François de Lauriol bezit was komen nemen van de Fransche helft van

¹⁾ Port. no. 2 fol. 595v.

²⁾ Jac. Stevens aan X 26 Sept. 1722, port. no. 3 fol. 27, 28r.

³⁾ Jac. Stevens aan X 16 Juni, 4 Juli en 6 Aug. 1722, port. no. 3 fol. 14, 18, 19r, 22.

⁴⁾ Port. no. 2 fol. 651r—652v.

⁵⁾ Aldaar fol. 558, 559r. *Inventaris* van Nov. 1721.

⁶⁾ *Plantagekaart* van Reinier Ottens Amst. 1775 no. 23. R. A.

St. Maarten en dat hij, door Mart. Meyers gesommeerd om te vertrekken, daaraan natuurlijk niet had voldaan ¹⁾. Thans richtte Stevens zich nog eens met hetzelfde verzoek tot den gouverneur van Martinique, Du Pas Feuquire. Een paar maanden later antwoordde deze, even natuurlijk, dat hij daaraan niet dacht. De Lauriol had zijn plicht getrouw vervuld als een ijverig dienaar des Konings. Wel is waar had men toen beweerd, dat het gansche eiland der Compagnie behoorde, maar het was den gouverneur niet bekend, dat Z.M. ooit zoodanig verdrag [in afwijking van dat van 1648] zou hebben geratifieerd. Hij handhaafde derhalve zijne rechten: nimmer zouden de bewoners van het Fransche gedeelte een anderen eed mogen zweren dan aan hun koning. Het was hetzelfde betoog van toen en nog even juist ²⁾.

 23. Ook commandeur Stevens heeft de dood spoedig van zijn post weggerukt. Tot het laatste toe had hij te kampen met de familie-cabale Joh. en Pieter Heyliger, Joh. Runnels, Jan Markoe jun. en Pieter Hendriks, broeders en zwagers, eene familie-regeering waartegen hij niet opgewassen was. Het is waar, dat omgekeerd Joh. Heyliger zich over hem beklagde en daarbij op hetzelfde euvel zinspeelde : „hij is tegenwoordig in de familie van Mons. Jan Simonsz. Doncker en Joh. Lindesay geparenteerd”. Inderdaad was Stevens kort na zijn komst getrouwd met eene juffrouw Salomonsz., zuster van Petronella, die de vrouw was van Jan Simons Doncker, beide zusters van Anthony Salomonsz. Deze drie zwagers, zegt onze oude kennis de fiskaal Joh. Meyer, regeeren met elkander gelijk vor tijden de drie prinsen te Rome, Caesar, Antonius en Lepidus en spreken ook meteen van hangen en branden ³⁾. Wat daarvan geweest moge zijn, den 18den December 1722 overleed commandeur Stevens, na vier weken aan hevige koortsen geleden te hebben en den dag daarna las men in den Raad een besloten brief van de presidentale kamer Zeeland, waaruit bleek, dat Joh. Lindesay als provisioneel commandeur moest optreden. Hij werd derhalve genstalleerd en meteen Jan Ellis als prov. secretaris aangesteld. Deze laatste bleef dat niet lang. De nieuwbenoemde secretaris Pieter Carel Spieringh, 5 October 1723 aangesteld, kwam 31 Januari 1724 op het eiland aan, Lindesay gaf hem aanstonds inzage der boeken

¹⁾ *Boven II* 7.

²⁾ Jac. Stevens aan Mons. Du Pas Feuquire 22 Dec. 1721. Du Pas aan Stevens d.d. St. Pierre de la Martinique 10 Febr. 1722, port. no. 1 fol. 472, 474, 475r.

³⁾ Joh. Heyliger aan X 16 Mei 1722 port. no. 2 fol. 567, 568r. *Deductie* van Joh. Meyer aan X port. no. 3 fol. 99v, 100. *Doopboek* van St. Eustatius no. 247 R. A. op 1 Sept. 1727.

en hij verklaarde zich van de beste voornemens beziel, om de Heeren door zijne „conduites” genoeg te geven. Het is helaas anders gelopen. Hij was ook commies van negotie op $\frac{1}{4}$ van wat de 2 % provisie van den slavenhandel den commandeur opbracht. Als kerkelijk man leverde hij aanstonds zijne attestatie in van lidmaat Christi en oud ouderling van Hulst benevens die zijner vrouw Susanna Sautijn. Toen hun 26 Juni 1728 geboren zoon Gijsbertus Johannes 23 Juli d.a.v. werd gedoopt, stonden daarbij als getuigen de heer Joh. Lispensier, kassier der Ed. Comp. ter kamer Zeeland en mevrouw Catrina Ursula Sautijn, huisvrouw van Mr. Adrianus Isebree schepen en raad der stad Goes, deftige, Zeeuwsche families ¹⁾.

§ 24. Nog maar juist had Lindesay het bewind aanvaard, of hij had te berichten, dat de Engelschen zich op St. Lucia hadden gevestigd, maar er ook aanstonds door 2000 man Fransche troepen weder van verjaagd waren. Dat moet dan maar voor kort geweest zijn, want in 1727 dreven zij alweder op hetzelfde eiland een levendigen handel in slaven en provisie met de Fransche eilanden. Doch dit was tegen het ook in Frankrijk gehuldigde stelsel, dat aan zijne onderdanen allen handel met andere dan Fransche schepen verbood. Dus verscheen 4 Juni 1727 een Fransch koningsschip voor St. Lucia, nam daar drie groote Engelsche koopvaarders en twaalf barken, en bracht ze op naar Martinique, waar de goederen verbeurd werden verklaard. Op St. Eustatius verwachtte men daarvan stijgenden uitvoer van Fransche suiker, en Spieringh reisde naar de Fransche eilanden, om daarnaar bij de kooplieden een onderzoek in te stellen ²⁾.

§ 25. Als een voorteeken van komende booze dagen was de onverwachte terugkeer van Jan de Windt. Hij had van de Heeren gedaan gekregen, dat hij van Saba voor een jaar naar St. Eustatius mocht komen tot regeling van zaken en om zijn plantage en huis aan de baai te verkoopen. Aanstonds was alles weer in rep

¹⁾ Joh. Lindesay aan X 12 Jan. 1723, port. no. 1 fol. 486, 487. *Instructieboek* 1721—1756 op 5 Oct. 1723, 573 W. I. C. 771. Heeren X aan Joh. Lindesay 29 Juli 1723, *Brieven naar America* als boven. Spieringh aan X 20 Maart 1724, port. no. 1 fol. 516^r. en no. 3 fol. 153. *Doopboek* van St. Eustatius no. 247 op 23 Juli 1728. Eene dochter Elisabeth, geb. 15 Oct. 1729, werd 27 October d.a.v. gedoopt. Den 9den April 1754 komt mevrouw Catrina Ursula Sautijn voor als weduwe van Adriaan Isebree bij den doop van Jan Sautijn, zoon van Jan David Heimgärtner en de genoemde Elisabeth Spieringh, *Doopboek* als boven no. 248 op datum.

²⁾ Joh. Lindesay aan X 8 Febr. 1723, port. no. 3 fol. 59v. Dez. d.d. 30 Juni 1727 *aldaar* fol. 380v. Lettre patente en forme dédit concernant le commerce étranger aux isles et colonies de l'Amérique. Donné à Fontainebleau au mois d'Octobre 1727. Copie *aldaar* fol. 402—407v. Aan dit edict ging de overval dus enkele maanden vooraf.

en roer en aan de onderlinge „armonie” een einde ¹⁾. Over dat huis konden Lindesay en hij het niet eens worden, De Windt betoogde dat het voor de eene helft den twee kinderen bij zijne eerste vrouw zaliger toekwam, maar de Heeren vonden dat het nu lang genoeg geduurd had en dat het huis, als staande op compagniesgrond, moest worden afgebroken. Ten laatste is het voor 750 stukken van achten à 48 stuivers verkocht ²⁾. Het ontbrak Lindesay, hoe groot zijn latere schuld blijken zal, niet aan ijver. Ofschoon getroffen door den dood zijner vrouw op 8 Febr. 1726 ³⁾, vertraagde hij zijn bouwwerken niet. Aan een verzoek der ingezetenen, om eene kerk in de forteresse te bouwen, terwijl dan het huis, waarin men godsdienstoefening placht te houden, tot kazerne kon worden ingericht, heeft hij later voldaan ⁴⁾. Wel kwam het fort zelf gereed met een nieuwen regenbak, terwijl er nog twee noodig waren en een kleine gevangenis, die echter door gebrek aan ambachtslieden nog niet voltooid waren. In het waterfort bouwde hij een dubbel huis van twee verdiepingen, lang 54 en breed 21 voet, tot gerief der slaven en geschikt voor 450 „stuks”, de mans onder, de vrouwen boven. Het had bijna 600 pesos gekost ⁵⁾. Het volgend jaar kwamen ook de twee andere regenbakken en was men aan de kerk begonnen, een arbeid door de burgerij verricht met ongeveer 150 werkslaven. Zij vroeg daarom om vermindering van het hoofdgeld, omdat zij ook voor het tractement van ds. Kowan had te zorgen en de groote droogte zware schade had gedaan ⁶⁾.

Dit rekest was geteekend door den ons reeds bekenden Jan Simonsz. Doncker en honderd andere burgers. Zoon van den ouden commandeur en getrouwd met Petronella Salomonsz, zwager van Joh. Lindesay, die met zijn zuster Elisabeth, en van wijlen Stevens, die met Petronella's zuster getrouwd was ⁷⁾, had

¹⁾ Het verlof is gedagteekend 6 Nov. 1723 en nog 29 Juli hadden de Heeren gelast, dat, zoo hij op St. E. mocht komen, hij aanstonds moest worden gevangen genomen, *Brieven* als boven op datum. Joh. Lindesay aan X 23 Mei 1724, port. no. 1 fol. 520, 521^r, port. no. 3 fol. 161, 162.

²⁾ Heeren X aan Lindesay 27 Nov. 1724, *Brieven* als boven op datum. De Windt aan Lindesay 3 Febr. 1723, port. no. 3. fol. 61. Verkoopacte 8 Juni 1724 *aldaar* fol. 175. Eene primitieve tekening van waterford en huis *aldaar* fol. 171.

³⁾ Lindesay aan X 18 Febr. 1726, *aldaar* fol. 266v. Vergel. *boven* blz. 381 noot 2.

⁴⁾ Lindesay aan X 23 Mei 1724. port. no. 1 fol. 538v. Het kerkhuis *boven* I § 16.

⁵⁾ Joh. Lindesay aan X 22 April 1726, port. no. 3 fol. 269v. Eene ook primitieve tekening van dit „dobbelt huys” *aldaar* fol. 301.

⁶⁾ *Rekest* van 3 Mei 1727, port. no. 3 fol. 394, 395^r.

⁷⁾ *Boven* blz. 723.

hij zelf verscheiden kinderen ¹⁾. De oudste was Johan, dien hij in Februari 1723 naar Holland had gezonden om daar twee jaren te studeeren „tot der jonge jeucht leeringe”. Dit hing samen met zijn voornemen, om met zijn gezin van St. Eustatius te vertrekken en zich onder de Engelsche natie neder te zetten, waartoe de Heeren hem verlof hadden gegeven. Misschien was hij er gevoelig over dat men hem niet op zijn verzoek vice-commandeur van St. Maarten gemaakt had. Hoe dit zij, hij verzocht ontslag als raad en luitenant der burgerij, maar schijnt toch niet gegaan of anders spoedig teruggekeerd te zijn, in elk geval zullen wij hem in 1731 weder op St. Eustatius ontmoeten ²⁾.

Wat eindelijk die kazerne in het fort aangaat, er lag althans sinds 1726 op St. Eustatius garnizoen. In dat jaar ken ik Pieter Berg sergeant, Claes Gentje corporaal, Jan Flowis constabel en 20 met name genoemde minderen, onder wie drie Franschen. Op een monsterrol van eenige maanden later komen soldaten voor uit Calais, Christiania, Gent, Glückstadt, Hannover, Huy, Kopenhagen, Riga, Stockholm en Stolberg, verschijnsel, dat wij onder alle compagniesgarnizoenen aantreffen ³⁾.

§. 26. Volgens zijn orders eischte Lindesay geen lastgelden van schepen, die van St. Eustatius met lading gingen naar Holland, omdat die in Holland werden betaald. Zeeuwsche schepen die

¹⁾ De bladen der doop- en trouwboeken zijn zóó gehavend, dat zij ons voor namen en data vaak in den steek laten. De genoemde Johan kan in 1723 dertien jaar zijn geweest en was dan van 1710. Een dochter Judith was getrouwd met gouv. Joh. Heyli-ger Pzn. en had een zoon Abraham geb. 27 April 1744 en eene dochter Judith geb. 5 Aug. 1745. Zij zelve kan dus van 1712 geweest zijn. Petronella, die wij in 1731 als huwbaar meisje zullen aantreffen, was misschien van 1714. Dan was er nog Abraham, gedoopt 19 October 1721 en vóór 16 Febr. 1756 getrouwd met Elisabeth de Windt en eindelijk Cornelis, geboren 1 Sept. 1727. Tusschen Petronella en Abraham kunnen er nog andere kinderen geweest zijn. Enkele leden van dit geslacht ken ik nog in eene volgende generatie. Anna Simonsz. Doncker die 7 October 1753 Jan Gerard Ellis van Curaçao trouwt. Elisabeth die 16 Febr. 1756 getuige is bij een doop, vermoedelijk dezelfde Elisabeth die 15 April 1758, toen 18 jaar oud, trouwt met Maarten Deborois Godet. Petronella trouwt 1 October 1757 met Lukas Jacobsen Benners, luitenant der burgerij en weduwnaar van Anna Lindesay. Jacobus laat 6 Maart 1758 eene slavin doopen. Er is een William Brattle Doncker geb. 21 Aug. 1765 en nog 8 Febr. 1773 trouwt eene Petronella, weduwe van Isaäc Runnels met ? Men kent den voortreffelijken gouverneur van Curaçao Jan Doncker, sinds 29 Juni 1673, door Hamelberg *a.w.* I 46—52 in zijn goeden naam hersteld. Was hij uit dezelfde familie? Haar wapen schijnt een paardekop als helmteeken gehad te hebben.

²⁾ Jan Sim. Doncker jun. aan X 8 Febr. 1723, port. no. 1 fol. 498v. *Resolutiën* van X Veneris 17 Nov. 1724 fol. 163v. Heeren X aan Jac. Stalpert 28 April 1722, *Brieven* als boven 108 W. I. C. 71. Jan Doncker aan X 25 Dec. 1722, port. 3 fol. 41, 42^r, 21 Maart 1724 *aldaar* fol. 157. Copie van een wissel van hem op zijn correspondent ds. Adriaan Taerling te Vlissingen 28 Dec. 1722, *aldaar* fol. 53. Ik vind hem niet bij Vrolikheid of in de predikantslijsten.

³⁾ Opgave van Joh. Lindesay van 22 April 1726, port. no. 3 fol. 272 en van 24 Juli 1726 *aldaar* fol. 329. Over het garnizoen handelen wij later nog afzonderlijk.

huiswaarts voeren betaalden 2.50 gulden per last, terwijl de uitgaande in Zeeland betaalden. Op Saba en St. Maarten stortte men wel 2 % lastgeld van uitgaande schepen, maar ontving het terug op eene verklaring van Bewindhebberen, dat het in Holland was geïnd. In 1738 waren er klachten, dat men op die terugbetaling zoo lang moest wachten, waarop de toenmalige commandeur Faesch de terugbetaling deed ook zonder die verklaring, voor wat aanging schepen, die uit de drie eilanden aanstonds naar Texel voeren. Wat weder Lindesay aangaat, met de inning der hoofd- en familiegelden had hij groote moeite, wat men in Amsterdam vreemd vond, vermits toch de thans sterke aanvoer van slaven en de toenemende handel het eiland in bloeiender staat hadden gebracht en de Comp. zich bovendien voor de versterking belangrijke uitgaven had getroost. Intusschen gaven de Heeren toch last om van 1 Januari 1728 af de invordering op zachter wijze te doen geschieden ¹⁾.

Het tegengaan van den particulieren handel stiet telkens op de grootste bezwaren. In Maart 1727 was er een verdacht schip op de ree gekomen, kapitein François van Lankveldt en daarom had Lindesay een wacht van soldaten aan boord laten gaan. Maandag den 17den, verhaalde later de matroos Henry Runnels, hadden de stuurliu, terwijl de soldaten zich in den drank hadden vergrepen, uit de achterkajuit 33 stuks slaven in een boot geladen en aan boord van de Engelsche bark de Christophels geroeid. Toen het geval ontdekt werd, liet Lindesay de slaven confiskeeren ten behoeve der Ed. Comp. met nog tegelijk ontdekte 71 olifantstanden wegende te zamen 2312 pond, en 736 pond was. Ook haalde hij aan en liet in het openbaar verkoopen een kas met bottels arak, vier dito met rooden en witten wijn en een vat tabak, op bodemerij of halfwinst aan den kapitein medegegeven door den heer P. Bouchante, koopman te Vlissingen. Kapitein en stuurlieden ontsloeg Lindesay uit den dienst met verlies hunner gage, de soldaten gingen door de spitsroeden en de adelborst Hendrik Eppen werd gedegradeerd tot gemeen soldaat. De Engelsche schipper Pantoflet en zijn stuurliu, ofschoon schuldig aan een valschen eed, kwamen er met 200 pesos boete af. De commandeur durfde hen niet harder straffen uit deze overweging, dat hun reeders dienaren des konings en van de voornaamste kooplieden op St. Christoffel waren, van welk eiland men op St. Eustatius bovendien het drinkwater betrok, zooals wij reeds

¹⁾ Heeren X aan Lindesay 29 Juli 1723, 27 Nov. 1724, 18 Sept. 1726 en 28 Oct. 1727, *Brieven* als boven op data. Kam. Amst. aan Faesch 22 Sept. 1738.

zagen ¹⁾, bij weigering waarvan hun verlegenheid groot zou zijn, omdat er geen ander eiland in de buurt was, waar men water bekomen kon. Ziedaar waarom de overtreders er zoo gemakkelijk afkwamen. Op een anderen keer, toen het uitkwam, dat de onderstuurman van 't schip Steenhuysen aan kapitein Daniel Brakman van de snauw de Jonge Christina 8 tanden had verkocht, liet Lindesay ze aanhalen en ten profijte der Comp. verkoopen. Wij gelooven hem gaarne als hij zegt, dat de kooplieden, zoo streng achtervolgd, boos waren en hem wel bij de Heeren zwart zouden maken. Doch hij deed zijn plicht, zooals o.a. schipper Simon Maas getuigen kon. „Wij zoeken UE. niet met een partijtje onwaarheden en opgeraapte excusen te blindhocken” ²⁾. Jammer dat, later het tegendeel van dien blijken zou.

Ergerlijk was ook de fraude. Schipper Jacob Vallee van 't schip Phoenix had bij de lossing in patria te kort 67519 pond bruine, 2345 pond witte suiker en 15 pond katoen. Lindesay betuigde dat niet te begrijpen: de suiker ging van de balans aanstonds in het schip en het weegboek had dezelfde cijfers gehad als de factuur van de Phoenix. Misschien was de suiker bij het lossen ontvreemd, ook gebeurde het wel, dat door het lange liggen het gewicht inkromp. In elk geval vond hij het hard, dat hij, bij de kleine provisie die hij genoot, nog voor dit verlies aansprakelijk was. Volgens hem gebeurden er nog wel andere zonden. De planters leverden de okshoofden suiker met steenen erin of deden twee à drie soorten in één vat, waarom hij boren aanvroeg om de vaten van het eene tot het andere eind te kunnen doorboren ³⁾.

§ 27. Bewindhebberen, door al het gebeurde opgeschrikt, gaven den nieuwen commandeur Everard Raecx strenge instructies mede. Hij was te voren assistent op Curaçao geweest en had zich daar een goed ambtenaar getoond. Thans moest de zuivering der regeering zijn eerste werk zijn met de instelling van een nieuwen Raad, met name moest de kapitein der burgerij Jan Simonsz. Doncker als raadslid worden afgezet en door een ander der modeeraatste burgers vervangen. Want de Heeren verdachten hem van niets anders in den zin te hebben dan hun den voet dwars te zetten d.w.z. het monopolie-stelsel te ontduiken. Voorts moest Raecx het hoofdgeld met vier realen per man verminderen en bij de invordering van de 2 % invoerrechten van producten van (notabe-

¹⁾ Boven § 17 in fine.

²⁾ Blindhocken, d.i. blinddoeken, *Woordenboek* II, 2, 2861.

³⁾ Joh. Lindesay aan X 2 Dec. 1726 en 14 Mei 1727, port. no. 3 fol. 340v, 372r—379v. Dez. 18 Juni 1725 *aldaar* fol. 237r—239v en port. 1 fol. 538r. Zie ook fol. 608, 610.

ne !¹⁾ St. Maarten op St. Eustatius groote zachtheid betrachten. Over zijn tractement zouden de Heeren nader beslissen, maar voor zijn onderhoud mocht hij jaarlijks tot f 1000 uit Comp. cassa nemen ¹⁾).

Donderdag 8 Juli 1728 kwam hij op het eiland aan, vergezeld van den nieuwen secretaris Corn. Leever, die dus Spieringh moest vervangen, van de heeren Dirk Houthuys en Willem Stokvis, die raadslid moesten worden en van den fiskaal Jan van Schagen, die bij het te verwachten proces voor de rechtsbedeeling zorgen zou. Ook het nieuwe garnizoen werd ontscheept en in het fort ondergebracht. Lindesay ontving hen vriendelijk en ook de oude Raad toonde zich „obedientlijk” tegenover een ontslag, dat zij wel hadden verwacht. Zoo geleidde men dan den nieuwen commandeur naar oud gebruik met drie salvo's naar zijn huis. Doch daarna beklagden de burgers zich, dat hunne oude privilegiën waren geschonden, omdat zij immers voor den Raad de dubbeltallen opmaakten, en zóó hoog namen zij de zaak op, dat Raecx om onheil te voorkomen den ouden Raad behield t.w. Doncker, Joh. Markoe, Pieter Hendriks en Pieter de Wever. Daarbij kwamen als nieuwe leden Jan de Windt (in 1723 door de Heeren gebannen!), Joh. Runnels en Joh. Salomons, „twee notoire oproermakers” en Jac. Kuviljé, „onbekwaam tot eenige affaires”. Deze sarcastische bijvoegingen zijn van den teleurgestelden commandeur. Hij troostte zich met de overweging, dat het eiland nu eenmaal door geweld niet te regeeren was, tenzij men een bloedbad wilde aanrichten en dat hij naar zijne lastgeving had gehandeld ²⁾). De vice-commandeurs van St. Maarten en Saba vernieuwden hun eed. Uit de door Lindesay en Spieringh overgeleverde papieren kwam nu voor den dag wat de stof voor het proces tegen hen vormen zou. Zoo bleek Lindesay aan Fransche kooplieden compagniesgoederen en slaven te hebben verkocht op crediet tot een bedrag van 60.000 pesos, om welke in te vorderen hij zekeren Laurens Isnard naar de Fransche eilanden had gezonden. Keerde de man niet terug, dan zou dat voor Lindesay natuurlijk maar te bezwarender zijn. De zaak was te ingewikkelder, omdat het uitkwam, dat hij ook in het groot particulieren slavenhandel gedreven had, soms van 200 stuks tegelijk ³⁾).

¹⁾ *Brieven* naar America als boven 1 Maart en 13 Oct. 1729, 340 W. I. C. 473. Raecx als assistent op Curaçao Hamelberg *a.w.* I Doc. 134.

²⁾ Het getal 8 is niet duidelijk, vergel. *boven* I § 15.

³⁾ Ev. Raecx aan X 25 Juli 1728, port. no. 1 fol. 651^r—657^r. De na te noemen inventaris van Isnard 10 Sept. 1728 *aldaar* fol. 718. 719v 720—722.

Raecx schreef nu aan den directeur van Curaçao Jan Noach du Fay, dat Lindesay uitvluchten zocht om 's Comp. effecten over te maken en alom aan Franschen en andere natiën crediet had gegeven en dat hij daarom zijn hulp vroeg bij de afwikkeling dezer zaken. Maar Du Fay antwoordde aanstonds, dat op Curaçao van eenige fraude, door Lindesay of Spieringh gepleegd, niets gebleken was ¹⁾).

§ 28. Begin October was Isnard inderdaad nog niet terug. En toen bleek er ook van eene samenzwering tegen de dienaren der Compagnie. Frederik Ghijsen, de waagmeester, had een juffrouw ontmoet, die hem van eene zwarte, floersche das met drie zwarte strikjes in den nek had voorzien als teeken van conspiratie tegen de nieuwe regeering. De families Lindesay en Doncker droegen het teeken allen, tot een 15 personen toe, en heetten daarom de Zwarte dassen. Ds. Kowan en vrouw behoorden ook tot de „conspirateurs sans frayeur”, en zijne stoutheid ging zóó ver, dat hij in de kerk bad „voor een persoon die in verdrukking en vervolging zat”. Toen Raecx het een en ander vernam, liet hij de wachten verdubbelen en achtte dat er toen grond genoeg was den Raad te verzoeken, Lindesay en Spieringh op artikelen te hooren. Doch dezen voerden aan, dat dit hun eigen zaak was en zij niet konden gedwongen worden tegen zich zelven de getuigen. Zij verwezen naar Simon van Leeuwen. Hiertegen nam de fiskaal van Schagen mondeling pleidooi, dat partijen mandatarissen der Comp. geweest waren en dat in de procedure tegen hen alom crimen stellionatus doorstraalde. Hierop waren de twee gedaagden in het fort opgesloten, totdat zij op de vragen zouden geantwoord hebben ²⁾).

De goederen van den voortvluchtigen Isnard werden volgens

¹⁾ Raecx aan Du Fay 19 Juli 1728, port. no. 1 fol. 670, 671v. Du Fay aan Raecx 30 Juli 1728 *aldaar* fol. 693.

²⁾ Raecx aan X 9 Oct. 1728, port. no. 1 fol. 687^r—690^r. Getuigenis van kapitein Eymert Aldertsz. Wijngaard e.a. d.d. 7 Sept. 1728, port. no. 1 fol. 708. Simon van Leeuwen zegt in zijn *Rooms-Hollands Regt* (ik gebruik den tienden druk Amst. 1732) 5de Boek, 20ste deel, tit 17, blz. 613: „mogen ook geen getuigenis geven . . . in saken die haar selfs aangaen”. En in zijn *Manier van procederen*, Amst. 1677^a blz. 33: „omdat niemand in zijn eygen saken tot zijn belastinge behoeft te getuigen”. De fiskaal daarentegen beriep zich op dezelfde *Manier* art. 30 blz. 314: „Verbiedende de slakinge (uit de gevangenis) te doen, ten zij de gevangenen eerst geantwoord hebben op de interrogatoriën van den officier”. En op art. 52 blz. 337: „Indien de gedaagde verschijnt sal ook promptelijken ende voor alle saken van officie wege gehoord en ondervraagt worden . . . ende dat gedaan sal geordineert wesen of hij in vangenisse geleyd of geslaakt sal worden op cautie en borgtogt”. Crimen stellionatus, een naamlooze, listige misdaad b.v. het verpanden van het reeds verpande, *Pandect*. XLVII tit. 20 met het opschrift *Stellionatus*. Stello is een hagedis, met sterachtige plekken op den rug, die listig en vol streken heet.

het op- en aangeven van zijn huisvrouw Johanna George geïnventariseerd. Voor ons is dat van belang, omdat wij er een rijken inboedel uit leeren kennen, die voor de welvaart en eenigermate voor de beschaving des eilands getuigt. Er is koper en tin, linnen-goed en meubilair. Een spiegel met zwarte lijst en een theetafeltje met katoenen kleedje. Kinderkleeren, vaatwerk en een gemakskoffertje. Een kastje met 84 flesschen likeur. Een staande klok. Een kaart verbeeldende het Hof van Versailles, twee geschilderde portretten in vergulde lijst, landkaarten, een verrekijker, een verkeerbord, drie kouwen, waarin vier vogeltjes. Twaalf gedrukte Fransche boeken en nog eens 51 dergelijke. Een paard, een koe, een vaars, twee varkens, twee eenden en een kalkoen ¹⁾. Eindelijk ettelijke slaven, maar daarover spreken wij nog later in ander verband. De genoemde Johanna George vroeg, of zij naar Grand-terre mocht gaan, waar haar man zich ophield, maar men stond het haar niet toe ²⁾.

§ 29. Inmiddels had het gerechtelijk onderzoek voortgang gehad, in den loop waarvan de gevangenen uit het fort naar hun eigen huizen overgebracht en daar onder strenge bewaking gesteld waren. Het vonnis luidde ten slotte, dat alle Lindesay's bezittingen zouden verkocht worden ten bate der Comp. en dat hij daarvan lijsten zou overleggen. Van Spieringh hooren wij niet meer, vermoedelijk omdat zijn onschuld of zijn niet groote schuld gebleken was. Ook had hij onder eede verklaard, dat hij geen obligaties, effecten of andere geldswaardige papieren van Lindesay onder zich had ³⁾. Jan Sijs, gerechtsbode, sommeerde 25 April 1729 Lindesay, om aan het vonnis van 21 April te voldoen, den volgenden dag deed Jan van Schagen renovatie der sommatie en 4 Mei vroeg weder Jan Sijs, dat Lindesay de goederen zou aanwijzen, waaraan de fiskaal zijne executie zou kunnen dirigeren ⁴⁾. Het zou anders gaan. Den 7den Mei kreeg Raecx bericht, dat Lindesay, schoon er twee schildwachten vóór en achter zijn huis stonden, was gevlucht. Hij liet toen een sergeant met tien man langs de noordkust patrouilleeren, om op vlotten te letten, waarmede hij zou willen oversteken b.v. naar St. Christoffel, ofschoon daarvoor de Zuidkust geschikter was. Den 8sten ging een korporaal naar 's mans huis en hoorde van zijn dochters, dat haar vader

¹⁾ *Inventaris* d.d. 10 Sept. 1728, port. no. 1 fol. 702—705v. Een gemakskoffertje of stilletje, *Woordenboek* IV, 1341.

²⁾ *Aldaar* fol. 706. Grande Terre, oostelijk deel van Guadeloupe.

³⁾ Zijn eed port. no. 3 fol. 513^r.

⁴⁾ *Lijst der procedures van executie* en verdere bijlagen 24 nummers, port. no. 3 fol. 461—547 en nader fol. 469—471^r.

zwaar aan het graveel lag en van pijn niemand zien kon ¹⁾. Toen de korporaal er toch op aandrang en binnenkwam, vond hij eene leege hangmat en de dochter zeide: „is hij hier niet, dan weten wij niet, waar hij is.” Het blijkt dan, dat hij in vrouwenkleeren ontkomen en op een vlot met twee negers naar Christoffel geroeid is ²⁾. Daarop vroeg Raecx zijn uitlevering aan den Engelschen gouverneur Lord Londonderry, die bedankte voor de opzending van twee zijner weggelooopen soldaten, maar betwijfelde, of men iemand, die in degurpentie was (vulgo: zijn biezen had gepakt) als een misdadiger mocht uitleveren. Waarop Raecx weder, dat het alom met onze wetten overeen kwam, dat in geval van procedure tot apprehensie de delinquent als crimineel mocht worden nagejaagd ³⁾.

Intusschen zou den 24sten Mei de openbare verkoop plaats hebben. Tot Lindesays onroerende goederen behoorden een huis en erve aan het Leugenaarspad, bewoond geweest door den gecondemneerde; een dito met de savane daarnaast aan gelegen bewoond door Jaspar Ellis; een dito bewoond door Nathanael Ellis; een dito aan de baai bewoond door den genoemden waagmeester Fred. Ghijsen; een dito bewoond door Pieter Hillebrand; een dito bewoond door Daniel Hassels; een plantage bij den grooten berg; een stuk land tusschen de gronden van Joh. Salomonsz.; een savane in het Engelsch kwartier; een stuk land op Saba ⁴⁾. Daarop rekwestreerden Jan, Jasper en Nathanael Ellis, getrouwd resp. met Elisabeth, Anna en Margrita Lindesay voor zichzelf als voor de onmondige kinderen van hun schoonvader, Maartje, Jan, Jacomina, Jozef, Jacoba en Paulina, in dezen bijgestaan door Doncker als oom en naaste bloedverwant, dat, bij den dood van hun schoonmoeder en zuster, de helft der goederen hun en hunnen kinderen vervallen was, die voor de schulden van Lindesay niet aansprakelijk waren, waarom zij verzochten, dat die helft mocht worden vrij gegeven. En de Raad stond dit goedgunstig toe ⁵⁾. Voorts bezaten Lindesay en Doncker te zamen twee plantages en de Raad besliste weder, dat Doncker voor zijn helft de groote plantage zou krijgen, omdat zich daarop het familiegraf bevond. Nog sommeerde de Raad de bewoners der overige huizen

¹⁾ Men denkt aanstonds aan 1 Sam. 19, 14: „Toen nu Saul boden zond om David gevangen te nemen, zeide Michal: hij is ziek”.

²⁾ Raecx aan X 11 Juni 1729, *Lijst* als boven fol. 463—464.

³⁾ Raecx aan Londonderry 10 Mei, deze aan R. 10 Mei, R. aan L. 26 Mei 1729, *Lijst* als boven fol. 537, 539^r, 541. Thomas Pitt, eerste graaf van Londonderry, gouverneur der Eng. Leeward Islands sinds Mei 1728, zou reeds 12 Sept. 1729 op St. Kitts overlijden.

⁴⁾ *Lijst* als boven fol. 473v. 474^r.

⁵⁾ *Lijst* als boven fol. 475, 476.

hunne huurpenningen te storten, daar die den boedel toekwamen.¹⁾ Eindelijk behoorde tot de totaalschuld van Lindesay een som van 2577-5-2 pesos ten laste van Matthijs Birmingham, wiens broeder Martin het gansche bedrag betaalde met cacao tegen 38½ pss. de 100 pond, een hooge prijs, die men bij verkoop misschien niet terug kreeg, maar wat Raecx toch voordeeliger vond dan procedeeren ²⁾. Tot den boedel behoorden voorts meubelen en huissieraden, koffie- en chocoladekastjes, een lederen schrijfkantoortje, ³⁾ een spreektrumpet, een kaart van Londen enz., veel bestiaal en eindelijk een groote partij slaven, over wie wij weder afzonderlijk zullen spreken. Eéne plantage deed 2520, een andere 6400 pesos. De gansche opbrengst bedroeg 21087-4-2 pesos, dus iets meer dan ⅓ van de 60.000 pesos, die van de Fransche kooplieden moesten inkomen ⁴⁾.

§ 30. De commandeur achtte het gebeurde van zooveel gewicht, dat hij kapitein J. Burger van de Maria Galley, die de verzegelde zak met de genoemde processtukken naar Amsterdam zou medenemen, op 1000 pesos boete liet beloven dat hij geen personen of brieven van boord zou laten gaan, vóór dat de zak bij de Heeren was besteld. En aan het einde van de gewone scheepsfactuur verklaart hij geen goederen, effecten of middelen van Lindesay aan boord te hebben ⁵⁾.

Het kwam er nu op aan de Fransche schulden te innen. Raecx gebruikte hiervoor een man, dien wij nog herhaaldelijk zullen ontmoeten, Johan Philips, kapitein-luitenant der burgerij op St. Maarten en toen volgens sommigen van „quade conduites” ⁶⁾. Hij zond hem naar Martinique en Guadeloupe, maar den 21sten Mei 1729 was hij al weder terug zonder één penning verkregen te hebben, tot „chagrin” van Raecx, die hem echter de origineele obligatiën ook niet had medegegeven ⁷⁾! 's Mans onkostenrekening leert ons heel wat over de wijze, waarop hij zijn doel had trachten te bereiken. Aan versnapering „voor het reys” had hij madera, zes bottels arak, zes dito Rijsche wijn, twee hammen en een kaas meegenomen. Hij bracht 137-4-5 pesos in rekening voor kamerhuur, bewassching, barbier en negerjongen van 4 Maart tot 23 (lees 20) Mei, „salvo errore” (sic). Voor zijne „loning” (waarover

¹⁾ *Lijst* als boven fol. 518, 513.

²⁾ Brief van 11 Juni als boven fol. 465.

³⁾ Kantoortje is hier een kastje of kistje tot berging van brieven, *Woordenboek VII*, 1, 1383.

⁴⁾ *Lijst* als boven fol. 526^r, 529.

⁵⁾ J. Burger d.d. 11 Juni 1729, port. no. 3 fol. 547^r. De factuur *aldaar* fol. 550.

⁶⁾ Joh. Heyliger aan X 9 Juli 1733, port. no. 4 fol. 404.

⁷⁾ Raecx aan X 11 Juni 1729, port. 3 fol. 465.

nog hieronder) refereert hij zich aan de Heeren, „ik heeft al wel veel mijn best gedaan”. Maar dan komt een post: „Betaalt aan den waard van het Witte Kruis op Martinique voor tractieren den generaal en intendant secretaris om haerluy ons vrienden te maecken 6-2-0”. En op Guadeloupe 11 April: „Voor tractieren des gemelden gouverneurs twee zoons met Engelsche Eeal (ale) om haar te (ver)zoeken, dat zij zouden spreken met haar vader (om) Isnard te laten arresteeren” ¹⁾. Met deze spieringjes had hij toch den kabeljauw niet gevangen!

Deze gouverneur, Dupoyet, was wel genegen de inning der compagniesgelden te bevorderen, maar, omdat ze bij verboden handel hadden gediend, vond hij het gevaarlijk de zaak in rechte te brengen. Ook had hij zich verbaasd, dat Lindesay zoo groote credieten had verstrekt, waardoor hij bovendien de eilanders had gesterkt in hun ongehoorzaamheid aan den koning. Echter meende hij, dat de Comp. nog wel iets zou los krijgen, zoo zij hier een agent had van gezond verstand en zachtzinnig, die de kooplui niet voor schelmen tracteerde zooals sieur Philips had gedaan en ook niet met zulke „imprudencie in zijn discours” als hij. Hij gaf ten slotte den raad, dat de Comp. van den graaf van Maurepas, verlof zou vragen om een Nederlander tot regeling der zaken te zenden, want de koning had nu eenmaal op zware straffen allen handel door vreemdelingen verboden. „Ick wenschte mijnheer”, eindigde de hoffelijke man zijn brief, „eenige andere occasie te vinden om UE. dienst te doen” ²⁾.

De dood van Lord Londonderry ³⁾, die Lindesay niet had willen uitleveren, bracht hem nog bovendien gewin, overmits zijn prov. opvolger, lt. generaal William Matthew, als Lindesay's goede vriend bekend stond en zelfs als pater had willen staan over een kind van zijn dochter, die op St. Christoffel bevallen was. Trouwens de gansche familie bezocht hem daar dagelijks. De afstand was er kort genoeg voor ⁴⁾.

Bewindhebbers gingen, als zoo vaak, op den goeden raad niet in en, in plaats van een bekwaam en vertrouwd persoon uit patria te zenden, lieten zij het aan Raecx over er een in eigen omgeving te zoeken. Deze vond toen den heer Theodorus Godet bereid om

¹⁾ *Onkostenrekening van Johan Philips op de eilanden Martanica, Guadeloup om den schuld der Ed. Comp. te effenen*, port. 3 fol. 545, 546.

²⁾ Dupoyet aan Raecx d.d. Guadeloupe 20 Mei 1729, port. no. 3 fol. 543. Jean Frédéric Phélippeaux, graaf van Maurepas, sinds 1715 minister o.a. van marine en de koloniën.

³⁾ *Boven* blz. 528 noot 2 op 12 Sept. 1729. Raecx in een brief van 6 Oct. 1729, port. no. 3 fol. 579v zegt bij vergissing 23.

⁴⁾ Raecx aan X 22 Nov. 1729, port. no. 3 fol. 590r.

voor 500 pesos de poging te hernieuwen. Lukte het hem niet, dan zou het niemand lukken ¹⁾ Ziedaar het begin eener lange lijdens-geschiedenis zooals zij openbaar wordt in de monotone berichten: Godet is op Martinique aangekomen, maar nog geen bericht; ²⁾ mons. Godet schrijft veel brieven, maar heeft nog geen cent ontvangen ³⁾; de heer Godet is terug, maar heeft niets opgedaan als kosten voor de Comp, wij zullen niet langer goed naar kwaad geld gooien, ofschoon Godet nog wel gaan wil ⁴⁾. Hij had eenige dagen bij Isnard te Grandterre doorgebracht en drong er nog eens op aan, dat Raecx de origineele obligaties zou medegeven, maar tevergeefs ⁵⁾. En sedert wederom: met Godet schiet het nog altijd niet op ⁶⁾, Godet wil wel de schulden gaan innen, maar vraagt 25% en reiskosten ⁷⁾, mons. Godet is hier aangekomen met . . . 64 pesos ⁸⁾; in 1740 heet hij hoogbejaard en arm, ⁹⁾ in 1741 stierf hij op Guadeloupe, door een val van zijn huis; zijn zoon, die zijn vader wou gaan bezoeken, bleef in den orkaan van 11 Sept. ¹⁰⁾.

§ 31. De fiskaal Jan van Schagen, die in het proces goede diensten had bewezen, zou na afloop met de bark Neptunus schipper William Griffith naar Curaçao gaan. Maar in den nacht van zijn vertrek was er een buskruitontploffing in de kajuit, waardoor koopman William Charles gedood en van Schagen gekwetst werd. Men bracht hem naar St. Maarten, waar hij herstelde. Men mompelde van een aanslag, maar het was schandelijke roekeloosheid: schipper en matrozen waren dronken en hadden het kruit niet geborgen, „staande achter op de banck aan de voeten van den heer fiskaal en aen 't hoofd van Charles” ¹¹⁾.

Dirk Houthuys, met Raecx aangekomen, maar gelijk wij zagen geen raadslid geworden, ging toen naar St. Thomas voor zijne zaken en zeilde 30 April 1729 als kapitein van het schip Waertwijck van St. Eustatius naar patria terug ¹²⁾. Er ligt tusschen

¹⁾ Raecx aan X 20 Maart 1730, port. 3, fol. 601, 602^r.

²⁾ *Als boven* 9 Mei 1730 *aldaar* fol. 607.

³⁾ *Als boven* 27 Juli 1730 *aldaar* fol. 631^v.

⁴⁾ *Als boven* 5 Mei 1731, port. no. 4 fol. 18.

⁵⁾ *Als boven* 13 Mei 1731, port. no. 4 fol. 30.

⁶⁾ *Als boven* 12 April 1732, *aldaar* fol. 308.

⁷⁾ Joh. Heyliger aan X 9 Maart 1733, *aldaar* fol. 363^r.

⁸⁾ *Als boven* 9 Juli 1733, *aldaar* fol. 404.

⁹⁾ Faesch aan X 25 Maart 1740, port. no. 5, fol. 278.

¹⁰⁾ Coesvelt aan X 31 Jan. 1741, port. no. 5, fol. 424.

¹¹⁾ Raecx aan X 7 en 25 Juli 1729, port. 3 fol. 554^r, 568. Op een bevolkingslijst van Curaçao van 1735 vind ik Jan van Schagen weder als fiskaal, Hamelberg *a.w.* I Doc. blz. 166.

¹²⁾ Dirk Houthuys aan X d.d. St. Thomas 15 Aug. 1728, port. no. 1 fol. 682. Connossement d.d. St. Thomas 15 Aug. 1728 van Nanning Cooyman, schipper naast God van zijn schip de juffrou Geertruy om te zeilen naar Amsterdam, *aldaar* fol. 683. Brief van Houthuys van 15 Maart 1729, port. 3 fol. 416^r.

zijn brieven een origineel kattedelletje door hem geteekend op dien vertrekdatum: „Ontvangen van den commandeur E. Raecx aen boordt van mijn schip Waertwijck: Een vat pick, 3 schaepen voor verversching van 't volck, 2 dito op mijn thuisreis meegegeven, 1 ton mais, een partij bedorven boonen voor de varkens (aan boord) ¹⁾”. Helaas kwam dat meer voor, dat gort en groene erwten en boonen, door de Heeren gezonden, „geheel bedorven, puur zwart en vol wormen” aankwamen en er bij werd aangeteekend: verkocht als varkensvoer ²⁾.

Corn. Leevers, als secretaris met Raecx meegekomen, vond zijn werk veel en zijn inkomsten weinig, omdat bij de minderende slaafschegotie hij van zijn $\frac{1}{2}\%$ provisie niet leven kon. Hij vroeg daarom tractement ter discretie der Heeren en successie bij onverhoopt overlijden van den commandeur ³⁾. Maar reeds het volgend jaar vertrok hij als benoemd commies naar Suriname ⁴⁾. Het was een vlucht, want hij had onder trouwbeloften Pieterella, dochter van Jan Simonsz. Doncker, verleid en maakte zich thans uit de voeten. Maar toen het meisje zich zwanger gevoelde, reisde zij hem 16 Augustus 1730 in de bark haars vaders achterna, en men dacht, dat zij met Leevers trouwen zou. Maar in Paramaribo aangekomen, vond zij den kerel gehuwd met de dochter van den gewezen gouverneur van Curaçao, Nic. van Beek ⁵⁾. Doncker oordeelde dat, zoo de „eervergeten persoon” niet de „pikantigheid” van den gouverneur tegen hem bespeurd had, hij zijn schelmstreek niet zou bedreven hebben, en dat hij daarom zeker zich tot juffrouw Raecx gewend had, om zijn voorspraak te zijn. ⁶⁾ In het nog te vermelden proces tegen Doncker komt de gebeurtenis ook nog ter tafel; wanneer aan Donckers slaaf Amsterdam gevraagd wordt: „Waarom wou jou meesters swaager Simon de Graaf Nani (de beschuldigster) ook kloppen?” antwoordt hij: „omdat Nani Pieterella Doncker van Suriname uytgescholden had voor hoer” ⁷⁾. Is die juffrouw Beek later gestorven en is Leevers dan toch nog met de verlaten Pieterella getrouwd? In 1747 kreeg de toenmalige gouverneur Joh. Heyliger Pzn. verlof om voor

¹⁾ Port. 3 fol. 448.

²⁾ Raecx aan X 15 Sept. 1730, port. 3 fol. 645^r.

³⁾ Leevers aan X 15 Maart 1729, port. 3 fol. 412^r—414^v.

⁴⁾ Brieven naar America als boven 13 October 1729.

⁵⁾ Raecx aan X 15 Sept. 1730, port. no. 3 fol. 645^v. Doncker aan Kamer Zeeland 5 Febr. 1731, *Cahierboek*. Nic. van Beek had einde 1703 als directeur van Curaçao moeten bedanken, Hamelberg *a.w.* I 112.

⁶⁾ Doncker aan X 20 Sept. 1731, port. no. 4 fol. 168.

⁷⁾ Op 25 Mei 1731, port. 4 fol. 228^r. Wij zagen vroeger dat Doncker getrouwd was met Petronella Salomonsz. Simon de Graaf nu was met haar zuster Aletta gehuwd, *Doopboek* R.A. no. 248 op 16 Dec. 1744 en *Ondertrouwboek* no. 252 op 11 Dec. 1757.

niet langer dan een jaar naar Suriname te gaan tot regeling van particuliere zaken. Het verzoek daartoe was in Holland voor hem gedaan door zijn schoonbroeder Corn. Leever ¹⁾. Nu was Joh. Heyliger, zagen wij, getrouwd met Judith Doncker, de zuster van Pieterella, wat het zwagerschap verklaren zou . . . en wijzen op een blijendigend treurspel.

Eindelijk was met Raecx meegekomen Jan Pieter Schenck. Hij was te Amsterdam in dienst gegaan der Comp. als adelborst ten overstaan van burgemeester Lestevenon en in Dec. 1729 korporaal geworden. Onder Leever werd hij deurwaarder, na diens vertrek provis. secretaris en vendumeester. Hij vroeg toen ontslag uit den militairen dienst en beloofde dat, zoo hij secretaris mocht worden, hij lijf en bloed voor de Comp. offeren zou ²⁾. Helaas moest Raecx hem reeds het volgend jaar ontslaan wegens kwaad gedrag en diefstal, „gaende alles door de keel”. Doncker betaalde de verduisterde gelden en nam den man in zijn dienst. Willem Stokvis werd secretaris ³⁾.

§ 32. Er was daareven sprake van juffr. Raecx. Inderdaad was op den 11den Augustus 1730, te midden van al zijne moeilijkheden, de heer commandeur, jongman, geboren binnen 's-Gravenhage, in ondertrouw opgenomen met Cornelia Vos, jongedochter geboren op den Leidschen dam. Den 29sten Augustus ging het derde gebod en werden zij op den middag getrouwd ⁴⁾.

Ten slotte ds. Kowan, dien wij de partij van Lindesay zagen toegedaan. Hij had indertijd de Heeren weer eens herinnerd aan hun belofte, dat, wanneer het eiland floreerde, hij zou genieten wat de collega's in Suriname genoten. Voor gemis van vrije tafel over 21 jaar had hij f 8400 te goed en de heer mr. Gerard Burghout, advocaat en notaris te Amsterdam zou die som gaarne voor hem in ontvangst nemen ⁵⁾. Twee jaar later brachten de Heeren om 's mans langdurigen dienst zijn tractement op f 300, ja in 1727 geven zij hem eindelijk het lang begeerde rantsoen, wekelijks 16 pond vleesch, 12 pond grove beschuit en 18 pinten gort ⁶⁾. Doch

¹⁾ Kamer Amsterdam aan Joh. Heyliger 10 Juni 1747, 342 W. I. C. 475.

²⁾ Leever aan X 15 Maart 1729, port. no. 3 fol. 412. Schenck aan X 20 Maart 1730, *aldaar* fol. 604, 605^r. 9 Mei 1730 *aldaar* fol. 608.

³⁾ Brieven als boven 18 Oct. 1730. Raecx aan X 31 Aug. 1731, port. no. 4 fol. 212. 20 Sept. 1731 *aldaar* fol. 75v. Schenck's bezwaarschrift 20 Sept. 1731 *aldaar* fol. 210, 211^r. Hij was ook een Duitscher schrijft althans „hebbe verwaltet” en „so oft”. Dankbetuiging van Stokvis 8 Jan. 1732, port. no. 4 fol. 306^r.

⁴⁾ *Ondertrouwboek* van St. Eustatius R.A. no. 251 op datum.

⁵⁾ Kowan aan X 1 Mei 1722, port. no. 2 fol. 685^r. Zijne brieven van 9 Jan. 1723 en 9 Aug. 1724 zijn geheel onbelangrijk.

⁶⁾ *Resolutiën* Heeren X Veneris 17 Nov. 1724 fol. 168. Joh. Lindesay aan X 18 Juni 1725, port. no. 1 fol. 535^r. Brieven naar America als boven op 28 Oct. 1727. Kowan aan X 1 Juni 1728, port. no. 1 fol. 647.

nu waren zij boos. Van zijn brieven zeiden zij vaak, dat ze „als geen rescriptie requireerende voor notificatie werden aangenomen” ¹⁾, nu ontving hij eene rescriptie, die niet malsch was. Niet alleen had hij zich tegen Raecx en de nieuwe regeering durven verzetten, maar in zijne gebeden had hij bewoordingen laten influeeren, die de gemoederen der opgezetenen tegen de Comp. hadden geexciteerd en genoegzaam hadden te kennen gegeven, dat de gewezen commandeur Lindesay verongelijkt werd. Hunne surprise was groot. Zij wisten niet wat te denken van een predikant, wien zij nog kort geleden zooveel preuen van benevolentie gegeven hadden en die nu dus durfde handelen. Vóórdat zij echter tot strenger maatregelen zouden moeten overgaan, wilden zij hem tot voorzichtigheid aanmanen en obediëntie aan hun orders ²⁾.

§ 33. Het commandeurschap van Raecx is inderdaad rijk geweest aan, natuurlijk niet wereldschokkende maar toch, voor onze eilanden belangrijke gebeurtenissen, waarvan wij voortgaan te berichten. Bij de vernieuwing van het octrooi der Comp. op 8 Augustus 1730 verkregen alle Nederlandsche schepen vrije vaart op de kust van Guinea, zoodat het lorredraaien van zelf ophield. Wel moesten voortaan de particuliere slavenschepen lastgeld betalen en voorzien zijn van een behoorlijk paspoort der Staten. Konden zij dat niet toonen — dan verbeurdverklaring ³⁾. Van andere scheepvaartgebeurtenissen verdient vooreerst vermelding, dat op 21 October 1731 een barkje van Spanishtown het bericht bracht, dat er op een rif van de Annigades een Spaansch schip was gebleven met 200 man, onder wie de nieuwe gouverneur van San Domingo en die van Portorico met hunne vrouwen en kinderen ⁴⁾. Die van Spanishtown waren toen met 60 man in een bark gekomen en wakker aan het plunderen geslagen, zoodat de huizen daar nu opgepropt zaten met gestolen goederen, van een hunner voor een waarde van 50.000 pesos. Zij hadden de vrouwen, die aan land waren gegaan, tot zelfs het hemd uitgetrokken, onder wie de echtgenoot van genoemden gouverneur van Portorico, die

¹⁾ *Resolutiën* als boven Lunae 10 Oct. 1729 fol. 33^r.

²⁾ *Resolutiën* als boven Martii 11 Oct. 1729 fol. 36^v. De brief is van 13 Oct.

³⁾ Kamer Amst. aan Raecx 18 Sept. 1730, 340 W. I C. 473.

⁴⁾ Anegada, rifachtig eilandje boven Sombrero en Anguilla, Blaeu, *Atlas*. Amst. 1665, 8ste stuk. Spanistown, niet de hoofdstad van Jamaica, dat te ver ligt, maar een andere naam voor Virgin Gorda, een der Maagdeneilanden. Bryan Edwards, *The history, civil and commercial, of the Britsch West-Indies*, 1819, I 499 noot: „Virgin Gorda is likewise called Penniston and corruptly Spanish Town”. Op ditzelfde rif bij Virgin Gorda bleef 15 Aug. 1729 de Salvator Mundi van St. Thomas naar Kopenhagen, Westergaard, *The Danish West Indies* pag. 152.

jong kraams was. Daarna hadden zij het schip in brand gestoken. Op dit bericht gingen twee barkjes van St. Eustatius, tuk op buit, er ook heen, maar bij hun terugtocht hield Raecx het gestolene aan, dat trouwens niet veel zaaks was, omdat zij telaat waren gekomen. Het bestond uit half verrot Vlaamsch linnen en bracht in vendutie 284-5-1 pesos op, die Raecx voor den wettigen eigenaar bewaarde. Toen dan ook enkele maanden later Matthias Albanex, gouverneur van Portorico naar goederen van dat schip vroeg, legde de commandeur aan den schipper, die het linnen gevischt had, $\frac{1}{3}$ toe en zond de rest. 189-2-0 pesos aan den gouverneur ¹⁾.

Belangrijker nog was twee maanden later de aankomst van een Zweedsch scheepje de Fortuna kapt. Laurens Brander, dat thuis hoorde te Göteborg, de Canarische eilanden, daarna Essequibo had bezocht, op St. Christoffel ijzer had verkocht en thans op St. Eustatius suiker wilde innemen, wat Raecx toestond mits zij de gewone rechten betaalden. Doch het ontging zijn aandacht niet, dat de Zweden zoo weinig te „vernegotieeren” hadden, 16 vaten spijkers en wat Neurenburger kramerijen. Daarom schreef hij naar St. Christoffel om inlichtingen en hoorde van daar, dat het eigenlijk doel der Zweden was, om een kolonie omtrent Essequibo te stichten en dat dit scheepje in opdracht had naar eene gelegen plaats te zoeken ²⁾. Ziedaar nieuwe pogingen tot Zweedsche kolonisatie in West-Indië, nadat Willem Usselincx juist honderd jaar vroeger daarop zoo sterk had aangedrongen en daarvan rapport had gedaan in zijn „Argonautica Gustaviana”, Frankfurt 1633 ³⁾. En het was Guyana, waarop hij in het bijzonder het oog gevestigd had! De Zweedsche plannen van 1732 vielen dus in den tijd, dat Herman Gelskerke gouverneur van Essequibo was, immers van 1729 tot 1742, onder wien Storm van 's Gravesande sinds 1738 als secretaris diende; maar van Zweedsche kolonisatie gedurende zijn bewind wordt niets vermeld. ⁴⁾.

Van de buitenlandsche komen wij tot de binnenlandsche aan-

¹⁾ *Journal van het merkwaardig gepasseerde*, 21-23 Oct. 8 Nov. 1731, port. no. 4 fol. 242, 243^r. Raecx aan X 12 April 1732, *aldaar* fol. 309^r.

²⁾ Raecx aan X 16 Juni 1732, port. no. 4. fol. 338^v, 339^r. De naam van kapitein en schip volgens *Lijst van ingekomen vaartuigen* op 11 Juni 1732, *aldaar* fol. 346.

³⁾ C^a. Ligtenberg, *Willem Usselincx*, blz. 58-87. E. Wrangel, *De betrekkingen tusschen Zweden en de Nederlanden*, vert. van Mevr. Beets, blz. 26 vlg.

⁴⁾ P. M. Netscher. *Geschied. v.d. Koloniën Essequibo, Demerary en Berbice*, blz. 107, 113. Het is opmerkelijk, dat prof. dr. J. Boeke de blanke visschers van Simpson baai in de westelijke lagunen van St. Maarten voor afstammelingen misschien van Zweedsche kolonisten houdt, gelijk er ook van St. Barthélemy naar St. Thomas moeten gekomen zijn. Zie D. van Blom, *Niederländisch West Indien in Schriften des Vereins für Sozialpolitik* 1912 II 159 f. Vergel. *boven* blz. 357 noot 1.

gelegenheden. Raecx heeft plannen gehad om, door verbetering en oordeelkundige verzorging der befaamde zoutpannen op St. Maarten, het eiland tot hooger welvaart te brengen. Bewindhebbersen juichten dat wel toe, maar wilden toch eerst weten, hoeveel kosten dat voor hen zou meebrengen en ook of de opgezeten door het afleiden van het water last zouden lijden? En zij bevalen, dat intusschen de reeds begonnen werken zouden worden stopgezet. Raecx stelde hen gerust: zij zouden geen onkosten hebben. Ook gaf hij den wijzen raad, dat zij aan enkele particulieren het privilege van de ontginning der zoutpannen zouden geven, wat de zoutwinning bevorderen zou. De Heeren gingen daarop niet in, maar bepaalden (wat hun altijd het naast aan het hart lag), dat de verbetering dan mocht doorgaan, doch dat het der Comp. niets kosten mocht en dat, zoo zij het bedrijf vrijgaven, zij 2 % der opbrengst zouden genieten, waarvan zij nader het aandeel van den vice-commandeur zouden vaststellen ¹⁾.

§ 34. Ook op godsdienstig terrein had Raecx zijne beslommeringen. Den 6den Juni 1731 kwam er op St. Eustatius een kwaker van Barbados met 22 huisslaven, die verlof vroeg te mogen blijven totdat er reisgelegenheid naar Jamaica zou komen ²⁾. Het was 60 jaar geleden, dat George Fox zelf op de Industry op Barbados voet aan wal had gezet, om de Vrienden daar te bezoeken en van 4 October 1671 tot 8 Januari 1672 in het gastvrij huis van Richard Forstall verblijf had gehouden. Vandaar was hij toen ook naar Jamaica vertrokken ³⁾. Want op dat eiland woonden eveneens kwakers, maar nog lang daarna in onvoldoend aantal om eene gemeente te vormen, terwijl zij, evenmin als de Joden, onder de wet vielen, die immigranten bescherming bood ⁴⁾. Sinds waren de tijden hun gunstiger geworden. In Nieuw-Nederland had Stuyvesant hen bloedig vervolgd, o. a. in Rustdorp op Long Island, dat tegenwoordig ook Jamaïca heet, maar Bewindhebbersen hadden hem ernstig berispt in een brief van 16 April 1663 en o.a. geschreven: „Laat iedereen vrij zoolang hij zedig, ingetogen en burgerlijk onbesproken is en anderen niet lastig

¹⁾ Kamer Amst. aan Raecx 13 Febr. 1730. 18 Sept. 1730. Brieven als boven 340 W. I. C. 473. Raecx aan X 9 Mei 1730, port. no. 3 fol. 606.

²⁾ *Journal* als boven op 6 Juni 1731, port. no. 4 fol. 48r.

³⁾ *Autobiography* ed. Rufus M. Jones, pag. 488. Fox rekt naar den kalender volgens welken Maart de eerste maand was. Hij zegt dus, dat hij op Barbados kwam den 4den der 8ste maand en vandaar vertrok den 8sten der elfde maand 1671, terwijl hij Jamaica verliet den 8sten der eerste maand 1671/72 d.i. 8 Maart 1672. In 1669 meldt Blake kwakers op Barbados.

⁴⁾ Frank Wesley Pitman, *The development of the British West-Indies 1700—1763*, pag. 8, 27, 29, 47.

valt." Dit vrijheidsbeginsel heeft onze overheden altijd geleid ¹⁾. Zeker ook die op St. Eustatius. Deze kwaker kwam met 22 huis-slaven. Fox was op Barbados voor het eerst met slavernij in aanraking gekomen, had op zachte behandeling aangedrongen en ook geleerd, dat na enkele jaren dienst hunne meesters hen behoorden vrij te laten. In Pennsylvanië liet men aldus na vier jaren die blanke slaven vrij, die zichzelf verkocht hadden of in Europa voor de plantages geronseld waren. De negerslaven riepen spoedig het geweten der kwakers wakker; reeds van 1688 is het stuk van Germantown, waarin zij tegen slavenhandel protesteerden; in 1758 wekte de jaarvergadering alle Vrienden op om hun slaven vrij te laten; in 1776 werden kwakers, die nog slaven hielden, van het lidmaatschap der gemeente ontzet ²⁾. Onze kwaker leefde in 1731 lang vóór dien tijd en had blijkbaar tegen het slavenhouden nog geen bezwaar.

Was er van eene blijvende vestiging van kwakers op onze eilanden geen sprake, gansch anders ging het met andere elders vervolgden, met de Joden. In de geschiedenis van Suriname beslaan zij eene groote plaats, iets kleiner in die van Curaçao, van veel beteekenis waren zij in ons verzuimd Braziliaansch rijk ³⁾. Niet anders op de overige West-Indische eilanden. Ten tijde van Raecx waren zij talrijk op Jamaïca, waar zij synagogen hadden te Spanish Town en te Kingston en 15 suikerplantages bebouwden. Door hun handelsgeest en ijver welvarend, wekten zij afgunst, wat ook den rassenhaat verscherpte ⁴⁾. Op St. Eustatius nu vonden wij in 1722 21 leden der Joodsche natie ⁵⁾. In 1730 hadden parnassijns der Portugeesche Joodsche gemeente te Amsterdam om gelijke rechten gevraagd voor joden, die zich op ons eiland wilden vestigen en aanstonds had men hun vrijheid én van negotie én van religie toegestaan met de bepaling, dat er tusschen christenen en hen geenerlei onderscheid mocht gemaakt

¹⁾ Brodhead, *History of the State of New York*, first period pag. 619, 707.

²⁾ John Fiske, *The dutch and quaker colonies in America* II 325*. Oldendorp in zijn reeds vaak genoemde *Geschiede der Mission* etc. kent op de Deensche Antillen geen kwakers. Zie ook De Hoop Scheffer in *Doopsgez. Bijdragen* 1884 blz. 97—103, die aantoonst dat van de ondertekenaars der verklaring van 1688 twee kwakersch en twee doopsgezind waren.

³⁾ L. Knappert. *Schets van eene geschiedenis onzer handelskerken* blz. 31, 33, 125 vlg. Fred. Oudschans Dentz, *De kolonisatie van de Portugeesch Joodsche natie in Suriname en de geschiedenis van de Joden Savanne*, Amst., Hertzberger, 1927.

⁴⁾ Bijzonder fel zijn de *Memoirs of the life and travels of dr. James Houstoun*, 1747, waaruit Pitman a.w. pag. 30 noot 58 een citaat geeft.

⁵⁾ Boven § 21. Van 1711 kennen wij twee Joodsche kooplieden, Juda Obediente en Salomon Nunez Netto, die geregeld voor hunne zaken op St. Eustatius kwamen, L. Knappert in *W. I. Gids* 1928, blz. 255.

worden ¹⁾. Raecx had daaraan altijd de hand gehouden, nimmer in eenig geval onderscheid gemaakt noch iemand recht of justitie geweigerd. Zelfs had hij den eersten Woensdag van iedere maand als rechtsdag voor hen vastgesteld. Maar nooit, moest hij verklaren, heb ik in al de jaren dat ik op Curaçao gewoond heb, waar toch zooveel joden zijn, zulk eene verbittering gezien als onder de weinigen, die hier zijn, onder wie ik dagelijks ruzie stillen moet ²⁾. Weder enkele jaren later was, bij de toeneming der bevolking, ook hun getal dusdanig gegroeid, dat zij vroegen om eene synagoge te mogen bouwen. De toenmalige gouverneur Faesch stond hun dat toe op een plaats, waar „de uitoefening hunner godsdienstplichten niet hinderlijk zou zijn aan die der christenen” ³⁾. Jammer, dat ook hier, thans en later, telkens geschillen over zaken van kerkelijk bestuur uitbraken tusschen Portugeesche en Hoogduitsche joden, waarop parnassijns dan de tusschenkomst der regeering plachten in te roepen. In 1760 heeft gouverneur Jan de Windt toen eene commissie uit beide natiën benoemd om askamoth, reglementen op te stellen ⁴⁾, juist wat in Suriname gouverneur Wichers in 1785 bij twisten in de Portugeesche gemeente doen zou ⁵⁾. In Januari 1775 bezocht eene Schotsche dame St. Eustatius en zag daar twee joodsche slachtoffers der Spaansche inquisitie, die men liefderijk had opgenomen ⁶⁾.

§ 35. Het vóórlaatste jaar van zijn bewind is Raecx nog in het bijzonder vergald door het proces tegen Jan Simonsz. Doncker. Van zijn ambten ontzet, leefde hij als groot planter en koopman op het eiland. De treurige geschiedenis, die wij maar in het kort zullen verhalen, trad aan het licht, toen Doncker den 19den Mei 1731 zekere Nanni Pijk, eertijds weduwe van James Hassels, nu getrouwd met adelborst Jan Lautensleeger, aan den openbaren weg sloeg en trapte, omdat zij had durven vragen naar haren neger Statius, dien Doncker in zijn huis gevangen hield. Zij moest zich onder behandeling stellen van chirurijn Theod. Ketterling

¹⁾ Kamer Amsterdam aan Raecx 18 Sept. 1730, 340 W. I. C. 473.

²⁾ Raecx aan X 5 Febr. 1731, port. no. 4 fol. 1v. Vermoedelijk zal hij de wijsheid betracht hebben van Gallio in *Handd* 18, 14, 15.

³⁾ Kamer Amst. aan Faesch 23 Febr. 1737 en 21 Nov. 1739, 341 W. I. C. 474. Den 9den Juli 1738 was de synagoge er nog niet, Faesch aan X op dien datum, port. no. 5 fol. 141^r.

⁴⁾ Kamer Amst. aan De Windt 19 Dec. 1760 342 W. I. C. 475.

⁵⁾ David de Is. C. Nassy, *Essai historique sur la colonie de Surinam, mis en ordre par les régents de la nation juive portugaise*, Param. 1788, 2 vol. Nederl. vertaling te Amsterdam en te Harlingen 1791 als *Historische proeve* enz.

⁶⁾ *Journal of a lady of quality*, uitg. 1923, pag. 136 s. Het oude Joodsche kerkhof beschrijft Fenger, *The cruise of Diablosse*, 1926, p. 261.

en onder de processtukken bevindt zich eene rekening van 13 pesos aan medicamenten voor de „deerlijk geslagen juffrouw Lautensleeger”. Zij had toen niet langer gezwegen, maar verteld, dat Donckers slaven Amsterdam en Adam haar dochter Catrijntje, oud 13 jaar, in het waterfort, waar zij bezig was theewater te koken, hadden aangesproken en gevraagd, of zij dien nacht wel bij hun meester boven zou willen komen, dat hij haar dan in zijde zou kleeden als een juffrouw en dat zij in een rooden mantel op een eigen paard zou rijden. Andere vrouwen, o.w. eene Elisabeth de Bucq weduwe Isaäc Barends, hadden de negers voor haar zelven of voor haar dochters soortgelijke aanbiedingen gedaan met beloften van gouden oorhangers, pistoletten, vaten vleesch en meel, rollen tabak, maar zij hadden allen geweigerd, soms onder zeer kernachtige bewoordingen als: „segte aan jouw meester dat hij met zijn geld naar den duyvel loopen kan”, of uiterst openhartige b.v. als antwoord op de vraag: „mijn meester laet Catrijntje vragen of zij boven voor hem zijn linnen wil komen naaien?”¹⁾ Op grond van al deze verklaringen was Raecx toen opgetreden als eischer in cas crimineel tegen Doncker en had tegen hem, als bedrijver van ontucht en gewelddadige gevangenhouding, geëischt: binnen deze forteresse gedetineerd te worden totdat een schip van hier vertrekt naar Europa om daarmee te gaan en voorts voor 25 achtereenvolgende jaren gebannen te worden uit het district der Ed. W. I. Compagnie.

Hiertegen kwam Doncker, gewezen kapitein en raad, in een uitvoerig betoog op. Hij ontkende alles, behalve zijn slaan van Nanni, maar die had zelve hem Catrijntje aangeboden. Ook schreef hij aan Bewindhebberen en vroeg hunne bescherming tegen zulk een commandeur. „Komt ZE. sulx te doen aen t' groene hout, hoe sal 't met 't dorre gaen?” Fiere verontwaardiging of farizeïsme? Voorts gaf hij te kennen, dat hij bij veroordeeling de zaak in revisie zou trekken, en bezwoer hen, dat zij de mishandeling, hem en zijn moederlooze weezen aangedaan, zouden bestraffen. Hij achtte het daarbij niet ondienstig er de Heeren aan te herinneren, dat hij, behalve de andere lasten, jaarlijks voor 600 à 700 okshoofden suiker-accijns betaalde, al naar het succes van zijne negotie met de Franschen. De Raad velde 10 September 1731 vonnis. Hij achtte de ontuchtige handelingen niet tot uitvoering gekomen, althans onbewezen, en veroordeelde beklagde

¹⁾ De moeder van Margriete Barends zeide: „Ik wil liever sien dat mijn dogter een Osnabrugse keurs draagt als 30 gld. te verdienen”, port. no. 4 fol. 98^r. Osnabrug was een grof Duitsch linnen, waarmede jaarlijks wel 10 à 12 Hollandsche schepen naar St. Eustatius kwamen, Pitman, *a. w.* pag. 421. *Boekzaal* 1782, I (631).

tot eene boete van 150 pesos van achten, $\frac{1}{2}$ aan den eischer, $\frac{1}{2}$ aan de gereformeerde kerk, tot de kosten van het proces, tot uitbetaling van 100 pesos aan Lautensleeger voor het „slaan en de pijn zijner huysvrouw” en tot uitlevering van zijn slaaf Amsterdam. Deze ongelukkige werd daarna veroordeeld om wegens koppelarij binnen deze forteresse aan den paal te worden gegeeseld, zooals ook 7 November geschiedde ¹⁾. Was Doncker aan al deze gemeenschappen schuldig? Wij kunnen het niet beslissen; op de zedelijke toestanden werpt het proces in elk geval geen gunstig licht. Opmerking verdient nog, dat in de verklaringen ten processe de volkstaal spreekt en daarin zooveel Engelsch voorkomt: Mistress, Swiethart, God dem your blod.

§ 36. Bewindhebbers stelden thans, niet te vroeg, het tractement van den commandeur vast op / 500 ' jaars, vrije woning en een stukje grond gelegen aan 's Comp. plantage Konkore. Voorts twee schellingen van elk paspoort van vreemde schepen ²⁾. Hij heeft er niet lang van genoten, want 10 Februari 1733 „behaagde het den Almogende hem uit dit tranendal weg te nemen” ³⁾. Tot het laatste toe hadden de lasten van zijn ambt hem gedrukt. „Het is groote moeyte hier met het invorderen van het hoofdgeld”, had hij eens geschreven, „den eene schelt, den ander raest, sijnde het hier een onverstandig volk, de goeden niet te na gesproken, die seer gewillig sijn” en later nog eens zijne bevindingen samengevat in de woorden: „want in waarhijt gesproken, het is hier een verdrietigh en lastig pak commandeur te sijn”. Vandaar ook toen zijn ootmoedig verzoek aan de Heeren om hun gunst, wanneer er eenig honorabel ambt op Curaçao mocht openkomen ⁴⁾. Het heeft niet mogen zijn. Zijn opvolger Faesch zou eens directeur van Curaçao worden, Raecx heeft na even getrouwen dienst zijn graf op St. Eustatius gevonden. Zijne weduwe Cornelia Vos — wij zagen dat hij 29 Augustus 1730 met haar getrouwd was — bleef eenzaam en bedroefd achter, in een haar nog vreemde, afgelegen plaats, zonder maagschap en vrienden. Zij leverde alle boeken en papieren over en vroeg, of zij het genoemde stukje grond bij Konkore koopen mocht? Daarin zijn de Heeren niet getreden, want later heeft ook Faesch er gebruik van gemaakt, die echter de loods, welke Raecx er op had laten

¹⁾ *Journal* als boven 19 Mei 1731, port. no. 4 fol. 39^r. *Memorie* van Raecx d.d. 5 Sept. 1731 met de stukken *aldaar* fol. 78^r, 79, 90—168. Het vonnis *aldaar* fol. 196^r. Het vonnis over den slaaf Amsterdam *aldaar* fol. 238. Doncker aan X 19 en 20 Sept. 1731 *aldaar* fol. 166, 168. De schadevergoeding *aldaar* fol. 209^r.

²⁾ Kamer Amsterdam naar America 18 October 1730.

³⁾ Joh. Heyliger en raden aan X 28 Febr. 1733, port. no. 4 fol. 362^r.

⁴⁾ Raecx aan X 3 Dec. 1731. 2 Sept. 1732. *Cahier bouck*.

bouwen, moest doen taxeeren en het bedrag der weduwe uitkeeren. Nog verzocht juffrouw Raecx, aan den nieuwen commandeur te worden aanbevolen ¹⁾, maar het volgend jaar deed zij het wijste, wat zij in haar eenzaamheid doen kon, zij keerde naar het vaderland, misschien naar den Leidschen dam terug. En meteen vroeg Joh. Heyliger om het blijkbaar sterk begeerde voordeel van het stukje land ²⁾.

Aldus hebben wij de geschiedenis onzer eilanden gedurende de eerste dertig jaren der 18de eeuw verhaald. Vóórdat wij het relaas harer lotgevallen voortzetten, vragen wij de aandacht van den lezer voor eene afzonderlijke beschouwing van enkele vitale belangen der eilandbewoners.

Naschrift. In zijn *Manuel d'histoire II* 189 geeft Stokvis de namen der Fransche gouverneurs van Martinique. Het is ons in §§ 22 en 30 gebleken, dat na De la Varenne 1717 nog Du Pas Feuquièrre 1722 en na De Champigny 1728 nog Duparet 1729 dienen te worden ingevoegd.

(Wordt vervolgd).

¹⁾ Cornelia Vos, wed. E. Raecx aan X 21 Febr. 1733, port. no. 4 fol. 368. Kamer Amst. aan Faesch 23 Mei 1737, 341 W. I. C. 474.

²⁾ Joh. Heyliger aan X 24 April 1734, port. no. 4 fol. 435.